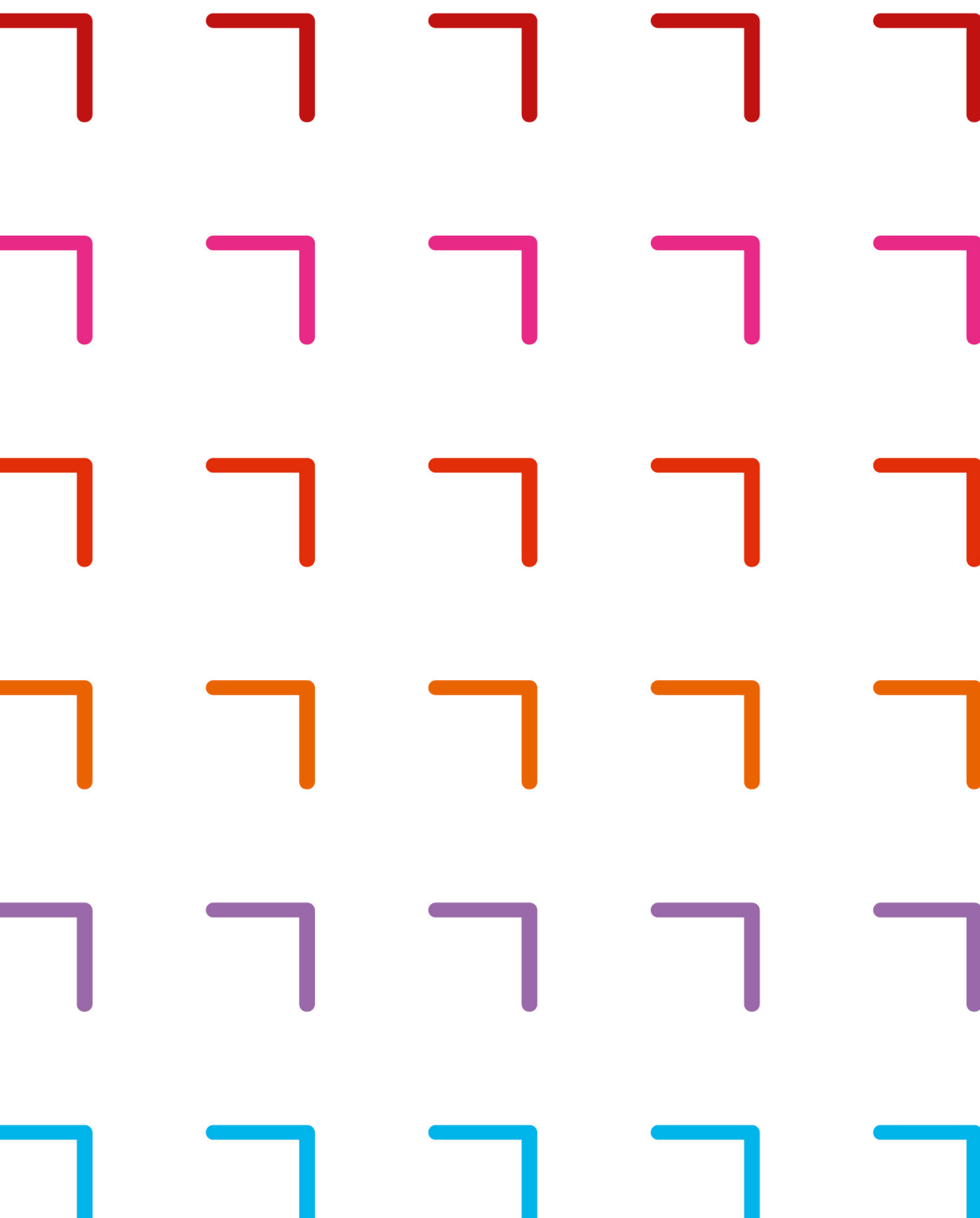

ADVIES 158
CONCEPTNOTA
INNOVATIECENTRUM
VLAANDEREN
30 JUNI 2011

ADVIES 158
CONCEPTNOTA
INNOVATIECENTRUM
VLAANDEREN
30 JUNI 2011

INHOUD

SITUERING

1. ALGEMEEN
2. TOELICHTING INHOUD CONCEPTNOTA

ADVIES

1. ALGEMEEN
2. 'VOLHARDEN IN MEER MIDDELEN VOOR O&O'
3. 'RICHTEN OP MAATSCHAPPELIJKE EN ECONOMISCHE UITDAGINGEN' AAN DE HAND VAN INNOVATIEKNOOPPUNTEN EN SUBKNOOPPUNTEN
4. INTERNATIONALISERING EN INBEDDING VAN DE VLAAMSE INSTRUMENTEN IN HET EUROPESE KADER
5. 'MEER GESTROOMLIJND EN MEER OUTPUTGEDREVEN ONDERZOEKSBELEID'
6. 'MEER KANSEN VOOR ONDERZOEKSTALENT'
7. EEN MEER DYNAMISCHE KIJK OP HET INNOVATIETRAJECT EN EEN OPEN BLIK OP ONDERZOEK EN ONTWIKKELING
8. AANDACHT VOOR NIET-GERICHT FUNDAMENTEEL ONDERZOEK
9. AANDACHT VOOR 'BOTTOM-UP' INNOVATIE
10. EEN 'GOVERNANCE'-KADER VOOR TRANSPARANTE, EFFICIËNTE, DEUGDELIJKE EN 'LICHTE' STRUCTUREN

SITUERING

1. ALGEMEEN

Op 3 juni 2011 ontving de VRWI een vraag om advies van Vlaams Minister van Innovatie Ingrid Lieten bij de 'Conceptnota over de stroomlijning van het gericht innovatiebeleid', getiteld 'Een verdere invulling van de Via Doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen''. De Vlaamse Regering keurde deze nota goed op 27 mei 2011. Naast de VRWI werden ook de SERV en de MiNaRaad om advies gevraagd. Het advies werd gevraagd uiterlijk tegen 15 juli 2011.

Bijna gelijktijdig met deze vraag om advies werd in de lente van 2011 door de VRWI een High Level Group (HLG) aangesteld om zich te buigen over de invulling van het groeipad naar de 1%-norm in O&O-overheidsinvesteringen. Deze vraag vormde een onderdeel van de ruimere opdracht die Minister van Innovatie Ingrid Lieten op 17 januari 2011 aan de VRWI gaf. Het eerste luik van deze opdracht, i.e. het uittekenen van verschillende groeiscenario's om de 1%-norm voor publieke O&O-bestedingen te bereiken, werd afgeleverd in VRWI-advies 153 van 15 februari 2011. Het tweede luik, i.e. een benchmarkoefening en vraag naar 'best practices' in andere landen/regio's, resulteerde in VRWI-advies 153bis. Voor het derde en laatste luik, i.e. de invulling van het groeipad naar de 1%-norm, werd besloten een HLG op te richten waarin experts samengebracht werden van binnen en buiten Vlaanderen, uit zowel academische als bedrijfsmiddelen. Samen met de VRWI is deze HLG tot VRWI-advies 153ter gekomen.

Terwijl de conceptnota 'Innovatiecentrum Vlaanderen' enkel handelt over het gerichte onderzoek binnen het toekomstige innovatiebeleid, is de oefening rond de invulling van het groeipad naar de 1%-norm ruimer opgevat en betreft ze zowel het niet-gerichte als het gerichte onderzoek. De VRWI stelt daarom voor om voorliggend advies samen te lezen met advies 153ter.

Voorliggend advies werd mede voorbereid in de Commissie Wetenschapsbeleid (CWB) en de Commissie Innovatiebeleid (CIB), respectievelijk in de vergaderingen van 9 en 21 juni 2011. In beide vergaderingen heeft een vertegenwoordiger van het kabinet van Minister van Innovatie Ingrid Lieten een toelichting gegeven bij de conceptnota, in de CWB van 9 juni de heer Jan Adriaenssens, raadgever 'Wetenschap en Innovatie' en in de CIB van 21 juni de heer Frank Bostyn, adjunct-kabinetschef 'Economie'.

De Raad keurde voorliggend advies goed in zijn vergadering van 30 juni 2011.

2. TOELICHTING INHOUD CONCEPTNOTA

Met de nota wil de Vlaamse Regering een nieuwe impuls geven aan het Vlaamse gerichte innovatiebeleid door het te koppelen aan de grote economische en maatschappelijke uitdagingen voor de toekomst. De nota probeert hiermee een concrete bijdrage te leveren aan 'Vlaanderen in Actie' (ViA) en 'Pact 2020', twee strategieën die van Vlaanderen een koploper moeten maken in Europa inzake economische, sociale en ecologische ontwikkeling; onderwijs, wetenschap en innovatie; zorg, cultuur en bestuur. Om die leiderspositie te kunnen verwerven formuleerde ViA zeven 'doorbraken' of 'noodzakelijke omwentelingen'. 'Innovatiecentrum Vlaanderen' is hier één van, naast de zes andere: 'de open ondernemer', 'de lerende Vlaming', 'groen en dynamisch stedengewest', 'slimme draaischijf van Europa', 'warme samenleving' en 'slagkrachtige overheid'. In de nota worden de transversale verbanden met deze zes doorbraken uitgewerkt.

Het gaat om een 'conceptnota', i.e. een nota die een eerste aanzet geeft tot het uitwerken van het Innovatiecentrum Vlaanderen. De nota heeft als doel bakens uit te zetten en de algemene richting van het Vlaamse innovatiebeleid vast te leggen. Het gaat hierbij niet om een statische visie die voor eens en altijd de accenten van het Vlaamse innovatiebeleid definieert. Wel integendeel, de denkoefening is in essentie dynamisch en zal in een volgende fase meer in detail uitgewerkt worden in samenspraak met de 'stakeholders'. In dit opzicht vormt de nota een soort 'groenboek', dat in een latere fase verder uitgediept en geconcretiseerd zal worden.

De nota gaat enkel in op het gerichte onderzoek in Vlaanderen en laat doelbewust het niet-gerichte, fundamentele onderzoek buiten beschouwing, hoewel het toch in de marge aan bod komt. De nota wil tevens verder werk maken van het opvolgen van de aanbevelingen uit het 'Rapport Soete' van 2007. De nota breekt met het verleden door:

- (1) innovatie niet louter te zien in functie van haar eerste betekenis, i.e. haar economische meerwaarde, maar ook in functie van haar maatschappelijke waarde. De nota gaat ervan uit dat probleemoplossende en duurzame innovaties het best verankerd worden in een én economische én maatschappelijke dynamiek. Hiertoe wordt de term 'innovatieknooppunt' gelanceerd en worden een aantal verticale en transversale knooppunten gedefinieerd;
- (2) het 'systemische' karakter van innovatie te benadrukken door o.a. interdisciplinariteit, transversale afstemming, coherente beleidsvoering en complementariteit na te streven. Dit streven naar een 'geïntegreerd innovatiesysteem' over de grenzen van de beleidsdomeinen heen zal in detail uitgewerkt worden in een volgende fase.

ADVIES

1. ALGEMEEN

1. Positief is het feit dat de conceptnota blijk geeft van een langetermijnvisie op het toekomstige innovatiebeleid van Vlaanderen. De nota geeft een eerste aanzet tot de invulling van de actielijnen van de ViA-doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen':

- meer middelen voor O&O op middellange en lange termijn;
- meer focus en oriëntatie op de economische en maatschappelijke uitdagingen via 'innovatieknooppunten';
- meer gericht op de resultaten van de steunmaatregelen en 'outputmonitoring';
- meer kansen voor onderzoekstalant.

Naast de vier actielijnen gaat de nota ook meer in detail in op:

- het gericht ondersteunen van de 'kennis-innovatie-valorisatie'-keten (met o.a. aandacht voor de bijzondere plaats van kmo's in het Vlaamse economische weefsel);
- het versterken en optimaliseren van het institutionele 'governance'-kader om betere afstemming te stimuleren over de departementen en agentschappen heen en een efficiënter beleid te voeren;
- gerichte acties rond 'wervende projecten' voor het mobiliseren van talent en het sensibiliseren van de samenleving tot innovatie.

Op deze manier schetst de nota een eerder algemeen kader of 'concept' voor beleidsvoering. Hoe de verschillende aspecten ervan effectief in de praktijk vorm zullen krijgen, wordt opengelaten.

2. De VRWI verwelkomt de idee om de VRWI-speerpunten te koppelen aan de grote economische en maatschappelijke uitdagingen. De conceptnota lanceert hiertoe nieuwe 'innovatieknooppunten': (1) Transformatie door Innovatie, (2) Eco-Innovatie, (3) Groene Energie, (4) Zorg, (5) Duurzame Mobiliteit en Logistiek en (6) Sociale Innovatie.

Deze neigen echter opnieuw naar een verbreding en verruiming van de prioriteiten zoals gedefinieerd in de speerpunten. Bovendien zijn 'Transformatie door Innovatie' en 'Sociale Innovatie' eerder transversale en overkoepelende thema's die verweven zitten binnen de vier andere, veeleer verticale knooppunten. Zo bundelt het knooppunt 'Transformatie door Innovatie' de drie VRWI-speerpunten 'nano-elektronica', 'nieuwe materialen' en 'maakindustrie', en voegt daar – volledig terecht – de pijler 'creatieve industrie' aan toe. Deze speerpunten moeten opgevat worden als 'enablers' voor de andere innovatieknooppunten.

De VRWI wenst er op te wijzen dat in het indicatief overzicht van de innovatieknooppunten (Hoofdstuk 2, Titel 2.4) enkele sectoren zoals o.a. landbouw, chemie, luchtvaart, enz. ontbreken. Evenmin komen de textiel-, meubel-, hout- en voedingssectoren aan bod onder het innovatieknooppunt 'Transformatie door Innovatie'. Deze sectoren waren betrokken bij de Staten-Generaal Industrie en zouden dus ook in de tabel opgenomen moeten worden.

3. Eveneens verwelkomt de VRWI het streven naar een 'systemische' aanpak die, volgens de nota, structurele veranderingen binnen het Vlaamse innovatiebeleid in het vooruitzicht stelt. Toch wenst de Raad dit streven naar 'een geïntegreerd innovatiesysteem' meer in de nota toegepast te zien. Zo verwijst de conceptnota terecht naar het Vlaamse Nieuwe Industriële Beleid (NIB) dat inderdaad sterke raakpunten heeft met het Innovatiecentrum Vlaanderen. Omwille van het belang hiervan pleit de VRWI ervoor om op korte termijn uit te klaren hoe de Vlaamse Regering de concrete realisatie van beide strategieën (Conceptnota en NIB) op elkaar zal afstemmen.

Doorheen de hele nota wordt het belang van coördinatie en afstemming bij innovatieprojecten benadrukt. De nota introduceert hiertoe veelzeggend de term 'systeeminnovatie'. Toch hanteert de nota voortdurend de term 'groene' energie, eerder dan 'duurzame' energie. Die laatste term had nochtans de link kunnen leggen met de Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (VSDO), een strategie die op dit moment afwezig is in de nota en zelfs niet vermeld wordt onder het nieuwe knooppunt 'Eco-Innovatie'. De uitdagingen 'duurzaamheid' en 'maatschappelijk en economisch' worden bovendien naast elkaar geplaatst, terwijl ze net sterk verweven zijn met elkaar. Evenmin legt de nota de link met andere Vlaamse beleidsplannen en initiatieven inzake economische ontwikkeling en ondernemerschap zoals o.a. het Actieplan Ondernemerschap. De VRWI stelt dan ook voor om in een latere fase het Innovatiecentrum Vlaanderen rechtstreeks te linken aan, en goed af te stemmen met de VSDO, het NIB, het Actieplan Groene Economie, het Actieplan Ondernemerschap en andere initiatieven.

4. De VRWI stelt vast dat de publicatie van deze conceptnota vrij laat in de looptijd van de legislatuur komt. De tijd die deze Vlaamse Regering nog rest om de inhoudelijke strategie van de nota in de praktijk te concretiseren, is eerder beperkt. Het komt er nu op aan op korte termijn snelheid en actie te krijgen in de implementatie ervan. De VRWI dringt er op aan dat de Vlaamse Regering nog tijdens deze legislatuur met de uitrol van de nieuw uitgetekende beleidssporen start.

Een essentieel onderdeel van het innovatiebeleid zou er ook in moeten bestaan garanties in te bouwen die voor continuïteit zorgen over de opeenvolgende legislatuurperiodes heen. In vele gevallen zal de innovatiecyclus immers de looptijd van de legislatuur overschrijden.

5. De Raad stelt eveneens vast dat het voor de betrokken 'stakeholders' niet altijd duidelijk is op welk deel van het wetenschaps- en innovatiebeleid de conceptnota betrekking heeft. Welke activiteiten, en van welke actoren, worden ermee gevat? De Raad vraagt daarom dat de conceptnota een duidelijke, internationaal gangbare definitie van innovatie zou hanteren. De VRWI verwijst hierbij naar de OESO-definitie die in de 'Oslo Manual for the Measurement of Innovation' (OECD 2005) werd vastgelegd.

Volgens de OESO vallen een viertal zaken onder de term 'innovatie'. Het kan gaan om productinnovatie; procesinnovatie; marketinginnovatie; en organisatorische innovatie. De vier vormen worden door de OESO als volgt gedefinieerd:

- Productinnovatie: een goed of dienst dat/die nieuw of aanzienlijk verbeterd is. Dit omvat ook betekenisvolle verbeteringen aan de technische eigenschappen, componenten en materialen, de geïncorporeerde software, gebruiksvriendelijkheid of aan andere functionele kenmerken;
- Procesinnovatie: een nieuwe of aanzienlijk verbeterde productie- of leveringswijze. Dit omvat betekenisvolle veranderingen in technieken, uitrusting en/of software;
- Marketinginnovatie: een nieuwe marketingmethode die een belangrijke verandering betekent inzake productdesign, verpakking, productplaatsing, productpromotie of prijssetting;
- Organisatorische innovatie: nieuwe organisatorische methodes in de praktijk, op de werkvloer of inzake externe relaties.

Bij deze vier vormen van innovatie moet het dus gaan om een nieuw of aanzienlijk verbeterd product (goed of dienst), proces, marketing- of organisatiemethode voor het bedrijf, voor de markt, of nieuw en aanzienlijk verbeterd voor de hele wereld.

Een meer recente, internationaal gangbare en bovendien korte definitie van innovatie is deze van Baumol et al.: "*Innovation is the new combination of knowledge, embodied in an invention, with the successful introduction of that invention into the marketplace*" (Baumol et al., 2007, Yale University Press).

Naast deze twee definities die innovatie vooral in economische termen zien, i.e. in functie van de markt, kan innovatie ook ruimer bekeken worden, doorgaans aangeduid met de term 'sociale innovatie'. In zijn briefadvies 156 naar aanleiding van het eindrapport van de innovatieregiegroep 'Sociale Innovatie' kent de VRWI twee betekenissen toe aan sociale

innovatie, één in enge zin en één in brede zin. Volgens de in Vlaanderen en Nederland gangbare definitie (betekenis in *enge* zin) staat sociale innovatie voor 'workplace innovation', waarmee verwezen wordt naar een vernieuwing in het strategische beleid, de arbeidsorganisatie, de arbeidsrelatie en/of het HRM ('Human Resources Management'). Deze enge betekenis valt dus grotendeels onder de vierde OESO-vorm van innovatie, i.e. organisatorische innovatie. Op het Europese forum echter, trekt men de focus open (betekenis in *brede* zin) en wordt sociale innovatie beschouwd als iets dat over verschillende beleidsdomeinen heen loopt en waarbij men oog heeft voor de mate waarin via innovatie een aantal maatschappelijke noden gelenigd kunnen worden. Ook deze laatste, *brede* betekenis, i.e. de maatschappelijke uitdagingen die niet (of niet louter) door bedrijven of ten dienste van bedrijven aangepakt (kunnen) worden, moet meegenomen worden in het Vlaamse onderzoeks- en innovatiebeleid.

Innovatie kan dus verwijzen naar de omzetting van kennis in een product, proces, methode of werkwijze dat/die succesvol in de markt wordt geplaatst (in *enge* zin), of naar oplossingen die maatschappelijke noden inlossen (in *ruime* zin). Het is zaak om in de nota consequent dezelfde invulling van het begrip aan te houden.

Een gelijkaardige verwarring bestaat er in de nota rond het begrip 'open innovatie'. In Hoofdstuk 1, Titel 1.1 definieert de nota dit als een nauwe samenwerking tussen onderzoekers, bedrijven en overheid. In feite beantwoordt deze omschrijving veeleer aan het 'Triple Helix'-model en niet aan de basisbetekenis van 'open innovatie'. De laatste benadrukt eveneens de nauwe samenwerking tussen diverse actoren binnen de waarde- en/of innovatieketen, maar stelt als cruciale voorwaarde de bescherming van intellectuele eigendomsrechten binnen het consortium centraal.

Kortom, de nota zou moeten uitgaan van eenduidige, internationaal gangbare definities en begrippen en die consequent doorheen de nota hanteren.

6. De VRWI is tevreden dat de conceptnota rekening heeft gehouden met de aanbevelingen uit het VRWI-evenwichtenadvies 114 van juli 2007.

Tegelijk belooft de conceptnota een stap verder te zullen gaan in het opvolgen van de aanbevelingen uit het 'Rapport Soete' uit dezelfde periode. De nota spreekt zich duidelijk uit voor minder instrumenten en het versterken van bestaande instrumenten, eerder dan voor de creatie van nieuwe instrumenten.

7. Eveneens stelt de VRWI het op prijs dat de nota het belang onderstreept van kwalitatief hoogstaand onderwijs als voorwaarde voor succesvolle innovatie. De conceptnota verduidelijkt dit in de actielijn 'meer kansen voor onderzoekstalent'.

8. Een belangrijke opdracht die voor de Vlaamse overheid is weggelegd in het uitrollen van een nieuwe innovatiestrategie, is erover waken dat allerhande potentieel belemmerende factoren die de implementatie kunnen tegenwerken, worden geëlimineerd of dat hun impact wordt geminimaliseerd.

9. De Raad ondersteunt ook de werkwijze van een conceptnota waardoor de relevante 'stakeholders' in een vroeg stadium van het besluitvormingsproces de gelegenheid krijgen hun inbreng te formuleren. De VRWI heeft hier steeds op aangedrongen. De VRWI staat er op om ook in de toekomst, bij de verdere concretisering van de Vlaamse innovatiestrategie, blijvend betrokken te worden.

2. 'VOLHARDEN IN MEER MIDDELEN VOOR O&O'

1. Op 2 mei 2011 besliste de Vlaamse Regering over een groeipad voor O&O-middelen tot 2014: herstel van de besparingen in 2011, vervolgens groei met 60 miljoen euro in 2012, 70 miljoen euro in 2013, en 70 miljoen euro in 2014. De VRWI heeft dit positief onthaald omdat daarmee een belangrijk signaal werd gegeven en tevens een toekomstperspectief wordt geboden aan onderzoekers. Tegelijk heeft de VRWI echter gewaarschuwd dat dit groeipad niet volstaat. In zijn advies 153 heeft de VRWI immers een voorkeursscenario naar voor geschoven met een snel herstel van de budgetten in 2011 - waaraan werd tegemoet gekomen - en vervolgens een versnelde groei gedurende de huidige legislatuur (van circa 170 miljoen euro per jaar), om daarna terug te kunnen aansluiten bij het oorspronkelijke groeipad van 8% om zo de 1%-norm te bereiken in 2020. Met de beslissing van 2 mei 2011 komen de zwaarste inspanningen om tegen 2020 de 1%-norm te bereiken echter te liggen in de periode ná 2014. De zwaarste lasten worden met andere woorden vooruitgeschoven naar de volgende legislatuurperiodes. Dit getuigt niet van een langetermijnpolitiek.

2. De VRWI wijst tevens op de grote verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven en op het belang van hun volgehouden inspanning voor O&O-investeringen naar de 2%-norm. Enerzijds dient de 1%-norm publieke investeringen als hefboom voor de 2%-norm private investeringen, maar anderzijds zal dit niet volstaan en moeten bedrijven ook autonoom hun investeringen in O&O verhogen.

3. 'RICHTEN OP MAATSCHAPPELIJKE EN ECONOMISCHE UITDAGINGEN' AAN DE HAND VAN INNOVATIEKNOOPPUNTEN EN SUBKNOOPPUNTEN

1. Wat de tweede actielijn 'meer focus en oriëntatie' betreft, koppelt de nota de door de VRWI gedefinieerde clusters aan de grote toekomstige uitdagingen, die zowel economisch als maatschappelijk (ecologisch, sociaal, enz.) gedefinieerd worden. Zo komt de nota tot zes nieuwe 'innovatieknooppunten' en enkele subknooppunten. De VRWI heeft al eerder het ondersteunen van projecten die een antwoord bieden op cruciale maatschappelijke uitdagingen onderschreven.

De zes VRWI-clusters hebben de Vlaamse sterktes in het verleden reeds in kaart gebracht. Binnen deze breed gedefinieerde clusters werden 30 enger geformuleerde, technologische prioriteiten naar voor geschoven. Vertrekkend van deze 30 prioriteiten en rekeninghoudend met het aanwezige technologische potentieel in bedrijven en kennisinstellingen in Vlaanderen, is de VRWI samen met VOKA, de sectorfederaties en de kennisinstellingen gekomen tot 10 speerpunten. Door deze speerpunten te 'mappen' op het Europese beleid in verband met de 'grote maatschappelijke uitdagingen' bereikt Vlaanderen een dubbel doel: het verder internationaal uitbouwen van de aanwezige excellentie én het gericht aanpakken van de grote uitdagingen zowel op Vlaams als op Europees niveau. Het zal dus zaak zijn de VRWI-speerpunten maximaal te betrekken in de nieuwe innovatieknooppunten die in deze conceptnota gelanceerd worden. Ze zullen er immers een sterk ondersteunende rol in spelen als technologische 'enablers'.

2. Bovendien moeten de innovatieknooppunten functioneren binnen een dynamisch kader (zoals ook de VRWB/I-clusters dat trachten te doen) en dus plaats laten aan nieuwe speerpunten/innovatieknooppunten die spontaan vanuit het economische en wetenschappelijke weefsel kunnen ontstaan. Enkel indien er bij de innovatie-actoren voldoende draagvlak bestaat, kan er effectief succes geboekt worden.

3. Hoewel de VRWI het belang erkent van de tweeledige (economische en maatschappelijke) invulling van innovatie, is de in de nota gesuggereerde opdeling tussen economische meerwaarde enerzijds en maatschappelijke meerwaarde anderzijds veeleer artificieel. In essentie wordt innovatie het best verankerd in een dynamische relatie tussen de twee. Immers, opdat innovatie duurzaam zou zijn, moeten het economische en het maatschappelijke samengaan.

De economische 'drivers' zijn bovendien van groot belang in de innovatiecyclus, zeker als het gaat om dé maatschappelijke uitdaging bij uitstek in onze regio, i.e. het creëren en behouden van jobs en welvaart. Kortom, de zuiver economische pijler moet een prominente plaats behouden in de te volgen strategie.

4. In de nota is het niet duidelijk hoe de nieuwe innovatieknooppunten concreet georganiseerd zullen worden en hoe deze zich zullen vertalen in concrete acties. De nota stelt in dit opzicht voor om innovatieregiegroepen (iRG's) aan te stellen. Concreet verwijst de nota naar een iRG 'Eco-Innovatie' en voorziet de nota mogelijks in de toekomst ook in de oprichting van een iRG 'Creatieve Industrie' en een iRG 'Groene Economie'. De iRG's zouden dan de taak krijgen om de opdrachten van de knooppunten scherper te stellen, hun strategische innovatieagenda's te definiëren in functie van de grote maatschappelijke en economische uitdagingen, hun strategische en operationele doelstellingen vast te leggen, en meetindicatoren voor controle en monitoring uit te werken. Ook al wordt hierbij in een zekere flexibiliteit voorzien afhankelijk van knooppunt tot knooppunt, lijkt het niettemin noodzakelijk dat dit via een geobjectiveerde procedure verloopt op basis van expertenanalyses. Ook dringt de VRWI aan op een verdere verduidelijking en aanscherping van de motivatie, selectiecriteria, de modaliteiten, enz. van deze nieuwe knooppunten.

4. INTERNATIONALISERING EN INBEDDING VAN DE VLAAMSE INSTRUMENTEN IN HET EUROPESE KADER

1. De VRWI vindt het positief dat de conceptnota ingaat op het afstemmen van het Vlaamse innovatie-instrumentarium op het Europese instrumentarium. Het is cruciaal voor een kleine regio om zijn innovatiebeleid in een ruimer Europees, transnationaal en internationaal kader in te bedden. Vlaanderen beschikt immers over te beperkte middelen om op alle domeinen een sterke positie uit te bouwen. Bovendien is het wetenschaps- en innovatielandschap van nature een internationaal gebeuren.

Door de Vlaamse sterktes te 'mappen' op het Europese beleid in verband met de grote maatschappelijke uitdagingen wordt een dubbel doel bereikt: het verder internationaal uitbouwen van onze excellentie én het gericht aanpakken van de grote uitdagingen, zowel op Vlaams als op Europees niveau. Vlaanderen moet met andere woorden zo veel mogelijk convergentie met Europese en internationale programma's nastreven. Dit mag echter niet leiden tot nodeloze duplicering ('me too'). Het is zaak uit te gaan van de eigen Vlaamse sterktes en tegelijkertijd te zorgen voor een goede inbedding in Europese en internationale kaders.

Tegelijkertijd dient Vlaanderen de bestaande clusters vooreerst een Europese definitie te geven, zodat ze in het Europese clusterbeleid kunnen meespelen. Uiteraard moeten ze internationale samenwerkingsverbanden aangaan, zodat ze ook op Europees niveau kunnen participeren. Voor het ogenblik is er in Vlaanderen wellicht enkel de ELAt-driehoek die zich Europees profileert.

2. De VRWI herinnert aan zijn advies 157 omtrent het Europese initiatief tot een 'Common Strategic Framework for Research and Innovation', waarin de VRWI onder meer benadrukt dat er voldoende middelen voorzien moeten worden opdat Vlaamse onderzoeksinstellingen en bedrijven daadwerkelijk kunnen instappen in de EU-programma's. Er zal nood zijn aan Vlaamse cofinanciering. Gezien de veelheid aan instrumenten die reeds bestaan in Vlaanderen, is het zaak hiertoe maximaal gebruik te maken van de bestaande financieringskanalen. Dit betekent dan wel dat er voor afdoende coördinatie op Vlaams niveau gezorgd moet worden. Een afzonderlijk advies dat de VRWI zal uitbrengen rond het Vlaams Internationaal Gericht Instrumentarium (VIGI) zal dit meer in detail uitwerken.

3. Tot slot wil de VRWI er op wijzen dat het debat over de internationalisering en inbedding van de Vlaamse instrumenten in het Europese kader niet verengd mag worden tot de zuiver innovatiegerichte instrumenten. Zo omvat 'Joint Programming' ook aspecten van fundamenteel, niet-gericht onderzoek. Ook instellingen als de 'European Research Council (ERC)' moeten strategisch ondersteund worden vanuit Vlaamse hoek. De ERC bekleedt immers een centrale plaats in één van de Europese 'vlaggenschip'-initiatieven, met name het initiatief rond de creatie van de Europese 'Innovatie-Unie'.

5. 'MEER GESTROOMLIJND EN MEER OUTPUTGEDREVEN ONDERZOEKSBELEID'

Met betrekking tot de derde actielijn 'meer aandacht voor output' voorziet de nota in de creatie van nieuwe monitoringinstrumenten die de resultaten van de door de overheid ondersteunde innovatieprojecten op systematische wijze moeten meten en evalueren opdat tijdig bijgestuurd kan worden.

De VRWI verwelkomt deze verschuiving van input- naar outputindicatoren. Enkel een resultaatgedreven en systematisch geëvalueerd beleid kan immers tot efficiëntie leiden. De VRWI pleit ervoor om vertrekkend van het nieuwe technologieclassificatiesysteem dat momenteel gefinaliseerd wordt, verder te werken aan de identificatie van relevante en bruikbare outputindicatoren voor de opvolging van de effectiviteit van de verschillende O&O-instrumenten.

6. 'MEER KANSEN VOOR ONDERZOEKSTALENT'

1. Wat de laatste actielijn 'meer kansen voor talent' betreft, verwijst de conceptnota terecht naar het belang van onderzoekstalent voor de uitbouw van het Innovatiecentrum Vlaanderen.

De VRWI onderstreept het bijzondere belang voor onze Vlaamse kenniseconomie van een voldoende volume aan kenniswerkers. Het hele pallet van secundair en hoger onderwijs dient hierbij aan bod te komen: technici, (professionele) bachelors, masters én doctores in alle disciplines, maar in elk geval met een op 'innovatie' gerichte ingesteldheid. De VRWI hernieuwt in deze context het pleidooi dat de VRWB herhaaldelijk in het verleden heeft gehouden voor een inhaalplan om de bestedingen in het hoger onderwijs te verhogen van 1,2% naar 2% van het bbpr (zie Europese doelstelling).

2. Meer specifiek voor het verhogen van het volume afgestudeerden in wetenschappelijke en technische knelpuntrichtingen, dringt de VRWI aan op een ambitieus beleid met 'out-of-the-box'-maatregelen. De VRWI verwijst in dit kader naar zijn recente advies 155 'Naar een integraal beleid voor wetenschappelijke en technische knelpuntrichtingen'. In dit advies wordt een pleidooi gevoerd voor een integrale, ambitieuze langetermijnaanpak van deze problematiek over de verschillende beleidsdomeinen heen (Onderwijs, Economie, Wetenschap, Innovatie, Werk en Media). Meer specifiek doelt de VRWI op het nemen van samenhangende acties en maatregelen met een specifieke focus op de onderwijsinstellingen. Hierbij wordt coherent, systematisch en geïntegreerd te werk gegaan over de gehele keten, van basisonderwijs via secundair en hoger onderwijs tot en met de arbeidsmarkt. Bij het opbouwen van de eigen expertise worden de onderwijsinstellingen bijgestaan door de expertise in het veld, vanuit de bedrijven, sectorfederaties, kennisinstellingen, overheid en anderen (zoals o.a. partners uit het Actieplan Wetenschapscommunicatie). De VRWI wil hier nogmaals beklemtonen dat de huidige en vorige Vlaamse wetenschapscampagnes gericht op jongeren in de toekomst in een ruimer strategisch kader geïntegreerd moeten worden om aldus daadwerkelijk een volumebeleid te kunnen voeren met het oog op het verhogen van de uitstroom in wetenschappelijke en technische richtingen. Internationale ervaringen kunnen hierbij tot voorbeeld dienen.

3. Daarnaast vraagt de VRWI opnieuw aandacht voor de loopbaan van de onderzoeker. Te veel onderzoekstalent vloeit immers weg naar het buitenland en te weinig jonge onderzoekers krijgen de kans om een loopbaan in de Vlaamse onderzoekswereld uit te bouwen. De huidige maatregelen zoals o.a. 'doctoral schools' en 'tenure track'-mandaten zijn onvoldoende om tegemoet te komen aan deze problematiek. In het bijzonder

dienen jonge onderzoekers op postdoctoraal niveau meer kansen te krijgen, zeker ook vanuit het 'gender'-standpunt.

Daarnaast moet er werk gemaakt worden van meer mobiliteit tussen de Vlaamse kennisinstellingen en de Vlaamse industrie door o.a. de combinatiemogelijkheden te verbeteren. Alle betrokkenen dienen hierin hun verantwoordelijkheid op te nemen. De bijkomende budgetten die door de Vlaamse Regering worden ingezet voor O&O moeten ook voldoende doorstromen naar mensen, en niet alleen naar structuren. Welke concrete acties nodig zijn vanuit de Vlaamse overheid om dit alles te bewerkstelligen dient verder geconcretiseerd te worden. De nota blijft hierin eerder vaag.

4. De VRWI wenst er op te wijzen dat bij deze concretisering rekening gehouden zal moeten worden met de resultaten van het monitoringonderzoek dat het 'Expertisecentrum O&O Monitoring' (ECOOM) in Gent momenteel uitvoert. Met dit onderzoek wordt een belangrijke leemte ingevuld, i.e. de nood aan een systematische monitoring van alle gedoctrineerden in Vlaanderen ('tracking & tracing'). Het gaat hier om de opvolging van: Waar (o.a. in bedrijven of overheidsorganen) realiseren de doctores na een loopbaan in het hoger onderwijs eventueel een meerwaarde? Hoe tevreden zijn ze? Wat verdienen ze? Enz. De data die ECOOM hieromtrent verzamelt, zullen benut moeten worden voor een betere afstemming van het beleid in de toekomst.

7. EEN MEER DYNAMISCHE KIJK OP HET INNOVATIETRAJECT EN EEN OPEN BLIK OP ONDERZOEK EN ONTWIKKELING

1. Zoals eerder aangegeven bestaat er in de nota geen duidelijkheid over de reikwijdte van de begrippen 'innovatie' en 'innovatietraject'. Nochtans is het bij de uitwerking van het Innovatiecentrum Vlaanderen van belang deze te conceptualiseren teneinde een systematiek te ontwikkelen. In deze conceptnota wordt echter sterk in categorieën gedacht. Zo bevat het schema ter duiding van de innovatieketen (in Hoofdstuk 6, Titel 6.1) drie grote componenten: (1) Kenniscreatie, (2) Innovatie en (3) Valorisatie. De kennisinstellingen (met inbegrip van het niet-gerichte onderzoek) worden enkel bij kenniscreatie vermeld, terwijl zij ook een belangrijke rol spelen in innovatie en valorisatie. Op hun beurt kunnen ook bedrijven kennis creëren door aan risicovol basisonderzoek te doen. Het schema moet met andere woorden aangepast worden.

Het in de nota voorgestelde model is bovendien sterk sequentieel en unidirectioneel van aard. Het verloopt van kenniscreatie via innovatie naar valorisatie. Uit talrijke voorbeelden blijkt dat zo een strikt lineair verloop uiterst zeldzaam is, dat ook de omgekeerde richting belangrijk is en dat er doorgaans een wisselwerking plaatsvindt tussen de drie 'stadia'. In dit opzicht zou de nota beter spreken van de 'innovatiecyclus' of het 'innovatiesysteem', eerder dan van 'innovatieketen'. Deze termen geven immers aan dat het om een dynamischer proces gaat dan in de nota is beschreven.

Via het voeren van een geïntegreerd beleid kan men de artificiële opdeling wegwerken en een echt continuüm binnen de ganse innovatiecyclus realiseren, waarbij de translatie van fundamenteel onderzoek over strategisch basisonderzoek naar toegepast onderzoek gefaciliteerd wordt, en ook omgekeerd, i.e. van toegepast onderzoek naar strategisch onderzoek en 'nieuw' grensverleggend en nieuwsgierigheidsgedreven onderzoek.

2. De nota gaat voorbij aan het feit dat ook de universiteiten actief zijn in het gerichte (toegepaste) onderzoek en in innovatieactiviteiten. Illustratief hiervoor is het ontbreken in de nota van het IOF-instrument dat voor deze activiteiten ondersteuning biedt, alsook van de interfacewerking die in de associaties is uitgebouwd. De hogescholen leunen bovendien nog beter aan bij vraaggestuurd onderzoek gericht op kennisoverdracht. Ook zij krijgen amper aandacht in de conceptnota. Hun taken en doelstellingen binnen het toekomstige hoger onderwijs komen niet aan bod. Nochtans zijn het net de hogescholen die ervoor kunnen zorgen dat kmo's in de toekomst meer aansluiting vinden bij het Vlaamse onderzoek. Zij zijn in de positie, beter dan de universiteiten, om lokale kmo's te stimuleren tot laagdrempelige vormen van samenwerking. Gezien de grote waarde van kmo's in het Vlaamse economische weefsel is dit niet onbelangrijk, wel integendeel.

Evenmin wordt in de nota aandacht besteed aan de rol die de VIS-organisaties in samenwerking met de hogescholen en universiteiten spelen in het bereiken van de Vlaamse kmo's. Het middenveld van innovatie-actoren zoals de gevestigde en industrieel gestuurde VIS-organisaties vervult vandaag immers een cruciale rol in de ondersteuning van innovatie bij kmo's. Zij vormen een deel van de 'solide basis', die verder versterkt dient te worden in samenwerking met de andere spelers zoals de strategische onderzoekscentra, universiteiten en hogescholen.

8. AANDACHT VOOR NIET-GERICHT FUNDAMENTEEL ONDERZOEK

De conceptnota wijst terecht op de belangrijke rol van het niet-gerichte, vrije en fundamentele onderzoek op initiatief van de vorser. Dit vormt de voedingsbodem voor innovatieve toepassingen van kennis en is een essentieel element in de dynamische innovatiecyclus. Dit vereist dat er een brede basis aan excellent fundamenteel onderzoek aanwezig is en blijvend gevoed wordt. Wetenschappelijke doorbraken zijn per definitie moeilijk voorspelbaar, planbaar, stuurbaar, enz. Het is onmogelijk te voorspellen vanuit welke hoek de oplossingen voor bepaalde problemen zullen komen.

Bovendien is er ook het verband tussen wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Kwalitatief hoogstaand onderwijs, een absolute voorwaarde om het noodzakelijke menselijke potentieel op te leiden, is per definitie onderzoeksgedreven. Hiertoe blijft ook in de toekomst de nood aanwezig om de hoger onderwijsinstellingen van voldoende budgetten te voorzien zodat ze in alle domeinen, ook in die domeinen waarin Vlaanderen geen internationale top haalt, een minimum aan wetenschappelijk onderzoek kunnen verrichten in functie van hun onderwijsopdracht. Uiteraard moet wel binnen Vlaanderen tussen de verschillende hoger onderwijsinstellingen naar samenwerking en complementariteit worden gestreefd, dit om versnippering en subkritische massa te vermijden.

9. AANDACHT VOOR 'BOTTOM-UP' INNOVATIE

Het is belangrijk dat het innovatiebeleid naast de methode via de innovatieknooppunten ook voldoende ruimte laat om individuele 'bottom-up' innovatie-initiatieven te ondersteunen. Mede door de weinig dynamische invulling van de 'innovatieketen' krijgen deze spontane, marktgerichte innovatieactiviteiten te weinig aandacht in de nota. Nochtans spelen ze een fundamentele rol in de innovatiecyclus.

Individuele actoren die 'state-of-the-art'-technologie ontwikkelen en proberen te valoriseren, maar niet noodzakelijk aansluiting vinden bij de innovatieknooppunten, moeten blijvend een beroep kunnen doen op het innovatiebeleid als katalysator om hun O&O-activiteiten succesvol uit te bouwen. De belangrijkste instrumenten hiervoor zijn uiteraard de IWT O&O-bedrijfsprojecten, het IWT SBO-programma, het Industrieel Onderzoeksfonds van de associaties (IOF), het TETRA-fonds en de PWO-middelen.

10. EEN 'GOVERNANCE'-KADER VOOR TRANSPARANTE, EFFICIËNTE, DEUGDELIJKE EN 'LICHTE' STRUCTUREN

1. De VRWI vindt het positief dat de nota uitgaat van de bestaande instrumenten en instellingen en geen voorstellen doet tot oprichting van nieuwe. Dit zou het reeds complexe Vlaamse instrumentarium enkel complexer maken, een evolutie die in het 'Rapport Soete' terecht als ongewenst werd beschouwd.

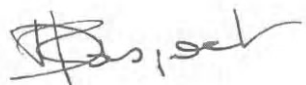
Tegelijkertijd pleit de VRWI ervoor om de nieuwe, nog te creëren outputindicatoren te gebruiken om de bestaande (collectieve) instrumenten op hun effectiviteit, efficiëntie en overlap te evalueren. Dit kan enkel leiden tot meer stroomlijning en vereenvoudiging van de bestaande structuren om aldus tot een meer transparant, efficiënt en deugdelijk bestuur te komen.

2. Het is niet duidelijk hoe zogenaamde 'lichte structuren' het landschap zullen consolideren en wildgroei zullen terugdringen. De transitiepaden voor het 'governance'-verhaal ontbreken nog. Enkel de modaliteiten voor competentiepolen uitwerken en activeren zal niet voldoende zijn. Het is ook niet duidelijk hoe 'lichte structuren' voor sommige welgekozen thema's voor de nodige continuïteit en aansturing kunnen zorgen (zoals een tijdshorizon van acht jaar of meer). Dit is een punt dat in de toekomst verder gespecificeerd moet worden.

3. In de nota lijkt de nieuwe 'governance' van competentiepolen en 'lichte structuren' erop gericht om vanuit een eerder defensieve invalshoek bepaalde problemen uit het verleden te vermijden. In plaats hiervan zou een constructieve aanpak opgezet moeten worden. Hierbij moet gefocust worden op het vervullen van welgekozen, specifieke noden van de industrie door te investeren in acties met kritische massa en met potentieel. De problemen uit het verleden kunnen in deze aanpak dan als aandachtspunt meegenomen worden.

4. Uit de toelichting van het kabinet verneemt de VRWI dat de 'lichte structuren' niet staan voor projectgebonden financiering. Eerder dan dat worden ze geïntroduceerd om een meer outputgericht en efficiënt beleid te kunnen voeren. Indien competentiepolen of andere lichte structuren niet aan de vooropgestelde verwachtingen voldoen, dan moeten hieraan consequenties verbonden worden. De nieuwe structuren staan dus met andere woorden in functie van de performantie van het systeem, i.e. om het selectieproces en de verdeling van de middelen te laten sturen door efficiëntie en effectiviteit.

5. Het afbouwen van de basisfinanciering van de competentiepolen over de tijd mag geen doel op zich zijn. Het doel moet erin bestaan om maximale impact te genereren bij de industrie, en te evolueren naar een groei in de zelffinanciering van competentiepolen zodat de basisfinanciering relatief gezien in belang afneemt.

Danielle Raspoet
Secretaris

Dirk Boogmans
Voorzitter

VLAAMSE RAAD
VOOR WETENSCHAP
EN INNOVATIE

FLEMISH COUNCIL
FOR SCIENCE
AND INNOVATION

KOLONIËNSTRAT 56
B-1000 BRUSSEL
WWW.VRWI.BE

T +32 2 212 94 10
F +32 2 212 94 11
INFO@VRWI.BE

D. BOOGMANS | VOORZITTER
D. RASPOET | SECRETARIS

